

Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё: таърих, сохтор, вазифа ва дурнамо

ЛУТФУЛЛО БАРОТОВ

Ходими калони илмии Институти омӯзиши масъалаҳои
давлатҳои Осиё ва Аврупои АМИТ

Нишонӣ: 734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, хиёбони
Рӯдакӣ 33, тел. 918780555, email: mehr1981@ mail.ru

Дар мақолаи мазкур таъриху сохтор ва дурнамои Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё мавриди таҳлилу баррасӣ қарор гирифтааст. Муаллиф зарурати ташкил кардани як Иттиҳоди ҳамгироии иқтисодиро дар минтақаҳои гуногуни ҷаҳон, аз ҷумла дар қаламрави пасошуравӣ таъкид намуда, ҳадафҳои Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё ва амалкарди раҳбарияти кишварҳои аъзои онро рӯйи қоғаз оварда, камбудии мавҷударо ошкор намудааст. Ӯ хулоса мекунад, ки бо вучуди ҳама камбудиву норасоиҳои Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё ба кишварҳои аъзои худ манфиати муайяни иқтисодӣ овардааст ва дар ояндаи наздик ин иттиҳод имкон дорад мукаммалу қавитар гашта, ба яке аз муҳимтарин субъектҳои ҳуқуқии байналмилалӣ мубаддал гардад ва шумораи аъзои худро бештар созад.

Калидвожаҳо: ҳамгироии иқтисодӣ, Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё, бозори ҷаҳонӣ, иқтисоди миллӣ, рақобатпазирӣ, рушди иқтисодӣ, муносибатҳои байналмилалӣ.

Аз рӯзи пайдо шудани ҳаёт дар қурраи Замин мавҷудот барои дастрасии бештар ба манбаъҳо мубориза бурда, рақобат менамоянд. Ин рақобат баъди ба вучуд омадани ҷомеаҳои инсонӣ боз ҳам шадидтар шудааст. Дар сатҳи ҷаҳонӣ қавмҳо, миллатҳо ва кишварҳо бо ҳам рақобат карда, барои васеътар намудани ҷойгоҳи хеш дар ҷаҳон бо

ҳамдигар рақобат мекунанд. Маълум аст, ки дар ин муборизаҳо қавитаринҳо ҳамеша пирӯзӣ ба даст меоранд. Заифтарҳо маҷбур мешаванд, ки бо ҳамдигар иттиҳод ташкил карда, дар якҷоягӣ манфиатҳои муштаракӣ хешро ҳифз намоянд. Ин иттиҳодҳо дар вазъияти ҷангӣ бештар ба ҷашм мерасиданд, вале дар сад соли охир, ки ҷаҳон нисбатан орому мутамаддин гаштааст, иттиҳодҳои иқтисодӣ, барои рақобатпазир шудан дар бозори ҷаҳонӣ бештар ба назар мерасанд. Муваффақтарини онҳо Иттиҳоди Аврупо, Таовуфқномаи тиҷорати озоди Амрикои Шимолӣ, Иттиҳоди кишварҳои Осиёи Ҷанубӣ-Шарқӣ ва Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё мебошанд, ки ҳар кадом дар сатҳи муайян ҳамгироии кишварҳои алоҳидаро ба роҳ андохтааст. Дар ин ҷустор охирӣ яъне Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё мавриди таҳлилу баррасӣ қарор хоҳад гирифт.

Баъди пошхурии Иттиҳоди Ҷумҳуриҳои Шуравии Сотсиалистӣ кишварҳои аъзои он сиёсати мустақилро пеш гирифта, кӯшиш карданд, то дар танҳои низоми иқтисодии хешро ислоҳ намуда, ба бозори ҷаҳонӣ ворид гарданд. Вале дере нагузашта маълум шуд, ки рақобат дар ин бозор хеле шадид аст ва иқтисодҳои навворидшаванда ба осонӣ наметавонанд дар он ҷойгоҳи сазовор пайдо намоянд. Омӯзишҳо нишон доданд, ки дар дигар минтақаҳо раванди ҳамгироии иқтисодӣ бо суръат амалӣ шуда истодааст ва кишварҳое, ки дар бозори ҷаҳонӣ аллакай ҷойгоҳи мустаҳкам доранд, бо ворид шудан ба чунин иттиҳодҳои иқтисодӣ боз ҳам қавитар шуда истодаанд. Хеле мушкил аст барои як кишвари тозаистиқлол рақобат кардан бо онҳо дар чунин шароит. Ҳамзамон дар асоси Созмони ангиштсанг ва оҳан(1952) ва Ҷомеаи иқтисодии Аврупо(1958) кишварҳои пешрафтаи Аврупо тадриҷан сатҳи ҳамгироии иқтисодии хешро боло бурда, саранҷом Иттиҳоди Аврупоро дар соли 1992 ташкил карданд, ки диққати давлатмардон ва пажуҳишгаронро ҷалб карда буд. Ҳамчунин се кишвари Амрикои Шимолӣ – ИМА, Канада ва Мексика дар соли 1993 Таовуфқномаи тиҷорати озоди Амрикои Шимолӣ ба имзо расониданд, ки мавқеи ин кишварҳоро дар бозори ҷаҳонӣ ба маротиб қавитар сохта буд. Дар ин маврид пажуҳишгарони рус Р. С. Гринберг ва А. Г. Пилин чунин мегӯянд: "Таҷрибаи байналмилалӣ нишон медиҳад, ки иқтисодҳои ҳаҷман хурду миёна, бо дарназардошти

муҳимияти ҳаҷми бозор ба эффекти ҳаҷми истехсолот, танҳо дар доираи иттиҳодҳои ҳамгироии нисбатан бузургтар метавонанд рақобатпазир бошанд" [4]. Ин буд, ки дар кишварҳои Иттиҳоди давлатҳои мустақил масъалаи ҳамгироии нав ба миён омад. Худи ИДМ як майдоне барои ҷудошавии мутамаддин буд ва ба сатҳи иттиҳодҳои қавие ба монанди Иттиҳоди Аврупо ва Таовуфномаи тиҷорати озоди Амрикои Шимолӣ наздик шудан ва бо онҳо рақобат кардан дар доираи он намеғунҷид. Якумин шуда дар соли 1994 собиқ президенти Ҷумҳурии Қазоқистон Нурсултон Назарбоев идеяи ташкил кардани як иттиҳоди ҳамгироии иқтисодии қавиеро бо номи Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё пешниҳод намуд, ки он тайи солҳои баъдӣ тадриҷан амалӣ шудан гирифт ва чанд кишвари ИДМ ба он пайвастанд. Ҳамгироӣ дар ин доира зери созишномаҳои гуногун то соли 2014 идора дошт, ки саранҷом он ба таъсиси Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё, ҳамчун як Иттиҳоди иқтисодӣ, ки дар он ҳаракати озодонаи молу маҳсулот, хизматрасонӣ, сармоя ва қувваи корӣ таъмин карда мешавад, оварда расонд.

Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё ташкилоти байналмилалӣ ҳамгироии иқтисодии минтақавие мебошад, ки субъекти ҳуқуқӣ байналмилалӣ аст ва дар асоси Шартнома дар бораи Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё бунёд гузошта шудааст. Дар ин иттиҳод ҳаракати озоди чор унсур молу маҳсулот, хизматрасонӣ, сармоя ва қувваи корӣ таъмин карда мешавад ва ҳамчунин пешбарии сиёсати ҳамоҳангшуда, мувофиқашуда ва ягона дар бахшҳои гуногуни иқтисод ба роҳ монда шудааст. Ҳадафҳои асосии ин иттиҳод модернизатсияи ҳамаҷониба, кооператсия ва болобарии рақобатпазирии иқтисодҳои миллӣ ва сохтани шароити мувофиқ барои рушди устувори кишварҳои аъзои он ва баланд бардоштани сатҳи зиндагии аҳолии онҳо мебошад [14].

Академики Академияи илмҳои табиатшиносии Русия Самат Алиев чунин менависад: "Иттиҳод бо мақсади модернизатсияи ҳамаҷониба, кооператсия, болобарии рақобатпазирии иқтисодҳои миллӣ ва ба вучуд овардани шароит барои рушди устувор чӣхати баланд бардоштани сатҳи зиндагиву маишати аҳолии кишварҳои аъзои он созмон дода шудааст. Дар доираи иттиҳод ҳаракати озоди

молу маҳсулот, хизматрасониҳо, сармоя ва қувваи корӣ таъмин карда мешавад”[3]. То имрӯз ин ҳадафҳо пурра амалӣ нашудаанд ва мамонияти зиёд вучуд дорад. Бо вучуди ин кишварҳои аъзои ин иттиҳод доранд ба самти бардоштани мушкилоти мавҷуда ҳаракат мекунанд ва дар ояндаи наздик натиҷаи онро хоҳем дид.

Таърих

Пас аз ба даст овардани истиқлол кишварҳои пасошуравӣ кӯшиш карданд, ки пурра мустақилона ҷойгоҳи худро дар бозори ҷаҳонӣ ва сиёсати байналмилалӣ даёбанд. Вале маълум гардид, ки ин майдони хеле пуррақобат буда, ворид шудан ва дарёфти ҷойгоҳи арзанда дар он осон нест. Ҳамзамон дар минтақаҳои дигари ҷаҳон кишварҳои иттиҳодҳои ҳамгироии иқтисодӣ сохта, мавқеи худро мустаҳкамтар намуда истода буданд. Ҳарчанд моҳи декабри соли 1991-ум Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил поягузорӣ шуд ва амал мекард, вале ҳадафҳои он ташкили як бозори ягона набуд. Ин иттиҳод бештар ба масъалаҳои ҷудошавии мутамаддин таваҷҷуҳ мекард ва то андозае кӯшиш мекард то бо кам кардани маҳдудиятҳои тиҷорӣ миёни кишварҳои аъзо як Минтақаи тиҷорати озодеро дар қаламрави кишварҳои пасошуравӣ роҳандозӣ намояд. Ба ҳар ҳол ин иттиҳод як ҳамгироии иқтисодие шуда наметавонист, ки манфиатҳои иқтисодиву сиёсии кишварҳои аъзои худро дар сатҳи ҷаҳонӣ ҳифз кунад ва дар баробари дигар иттиҳодҳои ҳамгироии иқтисодӣ (Иттиҳоди Аврупо, Тавофуқномаи тиҷорати озоди Амрикои Шимолӣ, Иттиҳоди кишварҳои Осиёи Ҷанубӣ-Шарқӣ ва ғ.) истодагари карда тавонад.

Моҳи март соли 1994 президенти Ҷумҳурии Қазоқистон Нурсултон Назарбоев дар доираи аввалин сафари расмӣ худ ба Федератсияи Русия дар Донишгоҳи Давлатии Маскав баромад карда, барои аввалин бор идеяи Иттиҳоди АвруОсиёро ироа намуд. Дар ин суҳанронии хеш Президент Назарбоев гуфт: "Зарурате ба миён омадааст, ки кишварҳои мо ба зинаи болотари ҳамгироӣ дар заминаи иттиҳоди нави байналмилалӣ, ки дар асоси принципҳои ихтиёрӣ ва баробарӣ фаъолият мекунад, гузаранд. Иттиҳоди АвруОсиё метавонад

чунин як иттиҳод бошад. Он бояд дар асоси принципҳои фарқкунанда аз принципҳои ИДМ сохта шавад, чунки асоси ин иттиҳоди навро ниҳодҳои фаромилӣ ташкил хоҳанд кард. Ин ниҳодҳои фаромилӣ бояд ду вазифаи асосиро иҷро кунанд: ташаккули қаламрави ягонаи иқтисодӣ ва таъмини сиёсати муштараки амниятӣ. Дар баробари ин, бояд таъкид кард, ки ҳама масъалаҳои дигар ба монанди таъмини соҳибхитиёрӣ, сохтори дохилии сиёсии давлат, сиёсати хориҷии ҳар як давлати аъзо сирф дар ихтиёри ҳуди давлатҳои қарор дошта, даҳлат накардан ба қорҳои дохилии якдигар аз вижагиҳои он хоҳад буд"[12]. Идеи як иттиҳоди нав бо сатҳи ҳамгироии болотар дар қаламрави пасошуравӣ бо номи Иттиҳоди АвруОсиё аз ҳамин ҷо оғоз шуд, ки баъдан мавриди қабул ва дастгирии чанд кишвари дигари пасошуравӣ қарор гирифт.

Дере нагузашта дар соли 1995 кишварҳои Қазоқистон, Федератсияи Русия ва Белорус Созишнома дар бораи Иттиҳоди гумрукиро ба имзо расониданд, ки ҳадафи он бардоштани монеаҳои тиҷоратӣ, гардиши озоди молу маҳсулот ва таъмини рақобати озод миёни субъектҳои хоҷагидорӣ ин кишварҳо буд, ки натиҷаи он рушди устувору босуръати ин давлатҳо мегардид. Ин аввалин гом дар ростои бунёди Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё буд, ки президенти Қазоқистон Нурсултон Назарбоев тақрибан як сол пеш аз имзои ин созишнома, пешниҳод карда буд. Пас аз он ин идея тадриҷан тақвият ёфта, дар амал татбиқ шудан гирифт ва қадами дуюм аллакай 26 март соли 1996 гузошта шуд, ки дар ин рӯз дар шаҳри Маскав сарварони кишварҳои Қазоқистон, Белорус, Федератсияи Русия ва Қирғизистон Шарнома дар бораи амиқтар намудани ҳамгироии иқтисодиву гуманитариро ба имзо расониданд. Тоҷикистон пас аз таъмини сулҳу субот дар дохили худ, танҳо дар соли 1998 тавонист ба ин Шартнома ворид гардад ва ҳамгироии бештар бо кишварҳои аъзои онро дошта бошад. Даре нагузашта 26 феввали соли 1999 ин панҷ кишвар Шартнома дар бораи Иттиҳоди гумрукӣ ва Қаламрави ягонаи иқтисодиро ба имзо расониданд. Даҳуми октябри соли 2000-ум ин панҷ кишвар, дар шаҳри Остонаи Ҷумҳурии Қазоқистон, бо мақсади тақвият бахшидан ба раванди ташаккули Иттиҳоди гумрукӣ ва Қаламрави ягонаи иқтисодӣ ба Ҷамоаи иқтисодии АвруОсиё (Евразийское экономическое

сообщество) асос гузоштанд. бо ҳамин давраи якуми кӯшишҳои сохтани як Иттиҳоди ҳамгироии иқтисодии ин кишварҳо ба анҷом расид. Дар зинаҳои баъди танҳо Федератсияи Русия, Қазоқистон ва Белорус дар раванди бунёди ин созмон фаъол буданд. Тоҷикистону Қирғизистон то замоне аз ин чараёнҳо канор рафтанд ва аз соли 2015-ум агар Қирғизистон ба он баргашта бошад, Тоҷикистон то ҳол дигар ба он пайваст нашудааст.

Пас аз се соли камрангӣ дар масъалаи ҳамгироии иқтисодии кишварҳои пасошуравӣ, дар шаҳри Ялтаи Украина сарварони Федератсияи Русия, Қазоқистон ва Ҷумҳурии Белорус бо иловаи Украина созишномаи нав бо номи Созишнома дар бораи ташкилкунии Қаламрави ягонаи иқтисодиро ба имзо расониданд. Дар ин ҷо дигар Тоҷикистону Қирғизистон ширкат надоштанд ва барои кишвари Украина ин аввалину охирин кӯшиш ҷиҳати пайвастан ба равандҳои ҳамгироии иқтисодии кишварҳои пасошуравӣ буд. Баъдан дар ин кишвар инқилоби ранга ба вучуд омаданд, ки самти ҳаракати онро ба сӯи Аврупо гардиш дод. Аммо се кишвари дигар масири ҳаракати хешро идома доданд ба ба зинаҳои болотари ҳамгироии иқтисодӣ қадам гузоштан гирифтанд.

Бухрони молиявӣ иқтисодии солҳои 2007-2008 заъфи ҳамаи давлатҳои ҷаҳонро ошкортар кард. Он барои суръат гирифтани равандҳои ҳамгироии иқтисодӣ дар доираи Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё замина ба вучуд овард. Шашуми октябри соли 2007-ум аз ҷониби кишварҳои Федератсияи Русия, Қазоқистон ва Белорус Шартномаи дар бораи сохтани Қаламрави ягонаи гумрукӣ ва ташкили Иттиҳоди гумрукӣ ба имзо расонида шуд. Ҳадафҳои нав ҷиҳати таъмини гардиши озоди молу маҳсулоти миёни се кишвар ва нияти сохтани шароити мусоид барои тиҷорати ин кишварҳо бо кишварҳои дигари ҷаҳон эълон карда шуданд. Дар давоми 3 соли баъдӣ зери таъсири бухрони молиявӣ-иқтисодии ҷаҳонӣ корҳо дар ин самт идома пайдо карда, моҳи январӣ соли 2010 Иттиҳоди гумрукии Федератсияи Русия, Қазоқистон ва Ҷумҳурии Белорус фаъол шуд. Тарифҳои ягонаи гумрукӣ ҷорӣ шуданд, дар сарҳадҳои онҳо барасмиятдарории гумрукии молу маҳсулот ва назорати гумрукӣ аз миён бардошта шуд

ва гардиши бемаҳдуди молу маҳсулот дар се кишвар таъмин гардид [13].

Се кишвари номбурда дар моҳи ноябри соли 2011-ум Шартнома дар бораи Комиссияи иқтисодии Авруосиё ва Декларатсияи ҳамгироии иқтисодии АвруОсиёро ба имзо расониданд, ки онҳо дар соли 2012-ум дар амал татбиқ гардиданд. Ҳамон соли 2011-ум бисёре аз шартномаҳои сечониба пурра ғаъол гардиданд ва гуфтушунидҳои онҳо бо Қирғизистон чиҳати пайвастании ахирӣ ба Иттиҳоди гумрукӣ ва Минтақаи ягонаи иқтисодӣ оғоз гардиданд.

Саранҷом дар моҳи майи соли 2014-ум се кишвар Федератсия Русия, Қазоқистон ва Ҷумҳурии Белорус Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиёро ташкил карда созишномаи нав имзо карданд. Иттиҳоди нав бо ҳамгироии бештар январӣ соли 2015-ум ғаъол гардид ва ҳамон сол Арманистон ва Қирғизистон ба он ворид гардиданд. Дар ҳоли ҳозир ин иттиҳод панҷ аъзо дошта, то дараҷае коршоямӣ хешро дар сатҳи ҷаҳонӣ тасдиқ намудааст. Кишварҳои Ёзбекистон, Куба ва Молдова дар он мақоми нозирро дошта, чанд кишвари дигар аз ҷумла Тоҷикистон дар ҳоли омӯзиши имконоти ин иттиҳод мебошанд.

Соҳтор ва вазифаҳо

Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё ҳамчун субъекти комилҳуқуқӣ байналмилалӣ ва ниҳоди фаромилӣ аз Шуроӣ олии иқтисодии АвруОсиё, Шуроӣ байниҳукумати иқтисодии Авруосиё, Комиссияи иқтисодии Авруосиё ва Додгоҳи Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё иборат мебошад.

Шуроӣ олии иқтисодии АвруОсиё ниҳоди олии иттиҳод буда, аъзоӣ он сарварони давлатҳои аъзо мебошанд. Ҳар сол як кишвари аъзо раҳбарии ин ниҳодро ба душ гирифта, сарвари он раиси Шуроӣ олии иқтисодии АвруОсиё мешавад. Ин ниҳод масъалаҳои усулии ғаъолияти иттиҳод, муайянсозии стратегияи он ва самти ҳаракату дурнамоӣ рушди ҳамгироӣҳоро ба уҳда дорад. Ҷаласаҳои он на камтар аз як маротиба дар як сол баргузор мегарданд ва агар зарурат пеш ояд

бо ташаббуси ягон кишвари аъзо ё худ раиси шурои мазкур ҷаласаҳои ғайринавбатӣ эълон карда мешаванд[1-85].

Ба Шурои байнихукумати иқтисодии Авруосиё раисони ҳукуматҳои кишварҳои аъзои иттиҳод ворид мешаванд. Ҷаласаҳои он на камтар аз ду маротиба дар як сол баргузор мегарданд ва агар зарурат пайдо шавад, бо дархости ягон кишвари аъзо ё раиси ин шуро ҷаласаи ғайринавбатӣ гузаронида мешавад. Ба вазифаҳои Шурои байнихукумати иқтисодии Авруосиё назорат аз болои иҷроиши Шартнома дар бораи Иттиҳоди иқтисодии Авруосиё ва ҳалномаҳои Комиссияи иқтисодии Авруосиё, қабули лоиҳаҳои бучети иттиҳод ва дар ҳолати зарурӣ лағв ва ё дигар қардани ҳалномаҳои қабулнамудаи Комиссияи иқтисодии Авруосиё дохил мешаванд[1-84].

Комиссияи иқтисодии Авруосиё як ниҳоди назоратии доимии фаромиллии иттиҳод мебошад, ки вазифаи асосии он таъмини шароити мусоид барои фаъолият ва тақвият ёфтани иттиҳод ва қоркарди пешниҳодҳо барои ҳамгироии бештари иқтисодӣ дар доираи иттиҳод аст. Ин ниҳод асосан барои фаъолияти самаранок ва рушди босуръати иттиҳод ташкил ёфтааст. Иҷрои тасмимҳои ҳуқуқӣ-меъёрии он барои кишварҳои аъзо ҳатмӣ мебошанд. Хусусияти асосии комиссия дар он аст, ки ҳама тасмимгириҳои он дастаҷамъона қабул карда мешаванд. Комиссияи иқтисодии Авруосиё аз 12 аъзо иборат мебошад, ки ба ҳар кишвари аъзо 3 нафарӣ рост меояд ва яке аз онҳо раҳбари комиссия мебошад. Ҳалномаҳо, супоришномаҳо ва тавсияҳои комиссия дар иттифоқи назари умумӣ қабул карда мешаванд, ки ин ба ҳеҷ як кишвари аъзо имкон намедихад, ки худҳоӣ кунад. Ҳатто агар яке аз аъзои он муқобил барояд ҳалнома қабул нахоҳад шуд [3]. Дар маҷмӯъ, Комиссияи Иқтисодии Авруосиё фаъолияти худро бо дарназардошти манфиатҳои миллии ҳамаи кишварҳои аъзо, асоси иқтисодӣ доштани ҳалномаҳо, қушодагӣ, шаффофият ва аёнӣ ба роҳ мемонад. Дар ҳар 4 сол аъзо ва раҳбарияти Комиссияи Иқтисодии Авруосиё иваз мегардад ва аз рӯи алифбо намояндаи як кишвари аъзо бо навбат онро раҳбарӣ менамоянд. Аъзои шуро аз ҳар кишвар метавонанд тақрорӣ ҳам таъин гарданд[15-79].

Додгоҳи Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё ниҳоди додгоҳии иттиҳод аст, ки иҷроиши Шартнома дар бораи Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё ва дигар шартномаҳои байналмилалиро аз ҷониби кишварҳои аъзо ва ниҳодҳои дигари иттиҳод назорату таъмин менамояд. Он аз 10 додрас иборат мебошад, ки аз ҳар як кишвар дутоғӣ рост меояд. Ҳар як шикоят аз ҷониби кишварҳои аъзо ва ё субъектҳои хоҷагидорӣ ин кишварҳоро ин додгоҳ баррасӣ менамояд[15]. Фаъолияти Додгоҳи Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё имкон медиҳад, ки камбудӣҳо дар қонунгузорӣ ва дар амал иҷро шудани онҳо ошкор гарданд ва нофаҳмиҳо бо роҳҳои қонунӣ ҳалли худро ёфта, ислоҳот дар қонуну қоидаҳо саривақт ворид гардад.

Мувофиқи Шартнома дар бораи Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё дар ҳолати ба миён омадани муҳолифат дар миёни ниҳодҳои Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё тасмимҳои Шурои олии иқтисодии АвруОсиё дар баробари тасмимҳои Шурои байниҳукумати иқтисодии АвруОсиё ва Комиссияи иқтисодии АвруОсиё бартарӣ доранд ва дар навбати худ тасмимҳои Шурои байниҳукумати иқтисодии АвруОсиё дар баробари тасмимҳои Комиссияи иқтисодии АвруОсиё авлабият доранд.

Бонки рушди АвруОсиё ва Фонди стабилизатсия ва рушди АвруОсиё ду ниҳоди дигаре мебошанд, ки дар ҳамгироии кишварҳои аъзои Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё саҳмгузор буда, дар асл ниҳодҳои ин иттиҳод махсуб намеёбанд. Онҳо ду ниҳоди байналмилалӣ мустақил буда, яке соли 2006-ум ва дуюми соли 2009 таъсис ёфта буданд. Бо вучуди ин, ин ду ниҳод нақши хеле муҳим дар дастгирии молиявии равандҳои интегратсионӣ, рушди иқтисодӣ ва субот дар кишварҳои аъзои иттиҳод доранд. Ба ин ду ниҳод дар баробари 5 кишвари аъзои Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё Тоҷикистон низ ворид гардидааст.

Дурнамо

Равандҳо дар сатҳи ҷаҳонӣ кишварҳои минтақаро маҷбур месозанд, ки бо ҳам оянд ва дар якҷоягӣ манфиатҳои худро пайгирӣ

намоянд. Ин аст, дар оянда Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё имкони васеъ шудан ва тақвият ёфтано дорад. Агар бо сабабҳои муайяни солҳои охир кишвари Молдова аз ин ҳамгироӣ дуртар шуда бошад, кишварҳои Ўзбекистон ва Куба наздиктар шуда истодаанд ва эҳтимоли пайвастании онҳо ба иттиҳоди мазкур зиёд аст. Тоҷикистон имрӯз имкониятҳои пайвастан ба ин иттиҳодро омӯхта истодааст. Дар ҳоли ҳозир ягон ҳулосаи аниқ вучуд надорад, вале воқеият ин аст, ки кишвари мо рушд карда истодааст ва суръати ин рушд дар ин солҳо қаноаткунанда аст, вале маълум аст, ки дар ҳоли расидан ба як сатҳи муайян имконияти рушди босуръат дар танҳои маҳдуд мегардад ва кишвари мо ҳам баҳри нигоҳ доштани суръат ва устувори рушди ҳамаҷонибаи худ метавонад ба иттиҳодҳои ҳамгироии иқтисодӣ ворид гардад, ки Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё яке аз муҳимтарини онҳо барои кишвари мо мебошад.

Дар ҳоли интиҳоби иттиҳодҳои ҳамгироии иқтисодӣ миллатҳову кишварҳо ба маҳдудиятҳои зиёде дучор мегарданд. Дигаргуниҳои ҷуғрофӣ, сиёсӣ, фарҳангӣ ва идорӣ вучуд доранд, ки пайвастан ба як иттиҳодро барои баъзе кишварҳо номумкин мегардонанд. Масалан, ба ҷуз кишварҳои Аврупои Шарқӣ ва Кавкази Ҷанубӣ, дигар кишварҳои қаламрави ИДМ (асосан кишварҳои Осиёи Марказӣ) аз нигоҳи ҷуғрофӣ наметавонанд ба ин иттиҳод пайваст шаванд. Илова бар ин, низоми сиёсии ин кишварҳо бештар ба низоми сиёсӣ ва идории кишварҳои аъзои Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё наздикӣ доранд, фарҳанги онҳо низ нисбатан консервативӣ аст ва озодиҳои зиёди аврупоиро қабул карда наметавонанд. Ин аст, ки ин кишварҳои собиқ ИҶШС ва дигар кишварҳое, ки низомҳои сиёсӣ ва идории мушобех доранд дар оянда ба ин иттиҳод таваҷҷуҳи бештар зоҳир менамоянд. Нозир будани Ҷумҳурии Куба намунаи он буда метавонад.

Муносибати буҳронии Федератсияи Русия бо кишварҳои Ғарб ба раванди рушди ҳамгироии Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё мушкилоти зиёд ба вучуд меоваранд. Чуноне ки Виталий Сологуб менависад: “Бадтар шудани буҳрон дар робитаҳо миёни Русия ва кишварҳои ғарбӣ таъсири манфии мустақиме ба Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё дорад ва мушкилоти бештареро дар ҷараёни амалӣ сохтани

ҳадафу нақшаҳои ҳамгироии иқтисодӣ дар иттиҳод ба бор меоварад”[15-89]. Ин бӯхрони муносибатҳо то дараҷае раванди ҳамгироиро дар доираи иттиҳоди мазкур кунд менамояд, вале онро боздошта наметавонад. Чунки фаъолияти ниҳодҳои он дар асоси манфиати умумии давлатҳои аъзо ва аҳолии онҳо ба роҳ монда шудааст ва онҳо маҷбуранд барои расидан ба ҳадафҳои иқтисодӣ ва сиёсии худ ҳамгироиро идона диҳанд.

Мушкили дигаре, ки ба раванди ҳамгироӣҳо дар Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё ҳалал мерасонад, ин пурра дар амал татбиқ нашудани принципҳо ва қоидаҳои иттиҳод аз ҷониби аъзои он мебошад. Боз ҳам ҳамон коршиноси рус Виталий Сологуб дар асари илмии худ хулоса мекунад: “Ба таври кулӣ, бо назардошти мушкилоти ҷойдошта, метавон гуфт, ки дар дохили Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё муҳити ҳамгироии иқтисодии беамоният вучуд надорад, ки он яке аз ҷузъиёти ҳатмии иттиҳод буда, ҳаракати озоди молу маҳсулот, хизматрасонӣ, сармоя ва қувваи корӣ дар банди яқуми Шартнома дар бораи Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё оварда шудааст. Дар асл шумораи назаррасе аз маҳдудиятҳои ошқору ниҳонӣ ҳифз шудаанд, ки монеи дар амал татбиқ шудани озодии ҳаракати молу маҳсулот, хизматрасонӣ, сармоя ва қувваи корӣ ва сохтани як муҳити воқеии беамоният мегарданд”[15-110]. Илова бар ин, дар бисёр ҳолат кишварҳои манфиати миллии худро аз манфиати иттиҳод боло гузошта, ба ҳаракати озоди молу маҳсулот, сармоя ва махсусан қувваи корӣ монеаҳо эҷод мекунанд. Шартномаи иттиҳод низ то ҷойе ба кишварҳои аъзо чунин имконро медиҳад. Масалан дар ҳолати талаботи санитарӣ ҷавобгӯ наҳисобидани маҳсулоти хурокаи кишвари дигари аъзои иттиҳод як кишвар метавонад воридоти онро манъ намояд. Чуноне ки миёни Қазоқистону Қирғизистон чунин мушкил ба вучуд омада буд. Ё миёни Чумҳурии Беларус ва Федератсияи Русия мушкили аз кишварҳои сеюми таҳримшуда ба воситаи Беларус ворид шудани маҳсулоти мамнуъ ба миён омада буд, ки санҷишу назорати марзиро ба марзи ду кишвар баргардонд. Чунин монеаҳои сунъӣ обирӯи иттиҳодро пасттар месозад ва монеи рушди босуръати ҳамгироӣҳо дар доираи он мегардад. Аз ҷониби дигар, кишварҳои, ки эҳтимоли

пайвастан ба онро доранд, дар баробари дидани чунин мушкилот бо шаку тардид рӯ ба рӯ мегарданд.

Дигар мушкилоте низ вуҷуд доранд, ки садди роҳи рушди босуръати Иттиҳоди иқтисодии Авруосиё гаштаанд, ки характери сиёсӣ, иқтисодӣ ва ниҳодиро доранд ва ҳалли саривақтиро талаб менамоянд. Виталий Сологуб онҳоро чунин арзёбӣ менамояд: “Бархурди манофеи миллии кишварҳои аъзои иттиҳод дар бахшҳои алоҳидаи муносибатҳо, адами муҳити воқеан беамоният дар дохили иттиҳод, нобоварии шарикони берунаи сиёсӣ ва иқтисодӣ, сатҳ ва суръати фарқкунандаи рушди иқтисодҳои кишварҳои аъзо, нишондиҳандаҳои ноустувори гардиши мол дар дохили иттиҳод, таварруми нисбатан баланд ва истифодаи аз ҳад зиёди доллари ИМА дар ҳисоббаробаркуниҳо миёни кишварҳои аъзои иттиҳод” [15-147]. Ин мушкилот муҳлати дар амал татбиқ шудани ҳадафҳои муайяни стратегии иттиҳодро аз ҳад зиёд мекунад, ки дар ин маврид дар ҷаласаи охири Шурои олии Авруосиё (моҳи майи соли 2024) президенти Ҷумҳурии Арманистон Никол Пашинян нигаронӣ карда буд, ки ӯ аз амалӣ нашудани ҳадафҳои созмон ҷиҳати ташкил намудани бозори ягонаи манбаъҳои энергетикӣ бо низоми ягонаи танзим, ҳатто баъди гузаштани чанд сол аз муҳлати дар нақшабуда, шикоят намуда буд (ниг. «Суду зиёни Иттиҳоди иқтисодии Авруосиё», Рӯзномаи “Самак” №22(655) аз 30 майи соли 2024). Албатта, ин ҳама мушкилот ҳалшаванда мебошанд ва агар раҳбарияти кишварҳои аъзои иттиҳод иродаи сиёсӣ дошта бошанд, бо гузашти вақт ва гирифтани таҷрибаи бештари ҳамгироӣ онҳо бартараф хоҳанд шуд.

Бо вуҷуди мушкилоти номбурда солҳои охир чанд кишвари дигар дар Иттиҳоди иқтисодии Авруосиё ҳамчун нозир ворид шуданд. Барои пурра ворид шудан ба ин иттиҳод чанд зинаро бояд кишварҳои довталаб тай намоянд. Онҳо гирифтани статуси нозир, статуси номзад ба пайвастан ба иттиҳод ва билохира қабули кишвар ба иттиҳод ҳамчун узви баробархуқуқ мебошанд. Ин зинаҳоро метавон ба таври шартӣ қадамҳои як кишвар аз мавҷудияти мустақил ба узвият дар Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё номид [15-125]. Дар 8 соли мавҷудияти Иттиҳоди

иқтисодии АвруОсиё се кишвар – Молдова, Ўзбекистон ва Куба ба ин иттиҳод таваҷҷуҳ намуда статуси нозирро гирифтаанд.

Барои ҳар як кишвари наворидшуда тибқи қоидаҳои Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё нақшаи роҳи махсус тартиб дода мешавад. Нақшаи роҳ як навъ дастурамали мутобиқсозии қадам ба қадами иқтисоди воридшаванда ба шарту шароити иттиҳод ва ҳамчунин шартҳои махсус барои таъмини давраҳои имтиёзнок дар иҷрои ин ё он талаботи қонуни Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё мебошад. Комиссияи иқтисодии АвруОсиё иҷрои нақшаҳои роҳ барои як кишвари воридшавандаро назорат намуда, дар ин замина ба таври муназзам гузоришҳо омода мекунад[15-128]. Ин чараён ба хоҳири кам кардани таъсири манфии пайвастшавии узви нав ба дигар кишварҳои аъзои иттиҳод ва ҳамчунин барои дастгирии кишвари воридшаванда ва мутобиқшавии осонтари он ба роҳ монда шудааст.

Хулоса

Ба роҳ мондани як иттиҳоди ҳамгироии иқтисодӣ дар қаламрави пасошуравӣ табиӣ буд ва баъди чандин кӯшишҳое, ки метавон гуфт ноком шуданд, Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё тавонист қисман коршоямӣ худро ба намоиш гузорад. Идеяи ташкил кардани чунин як Иттиҳоди ҳамгироии иқтисодиро моҳи март соли 1994 президенти Ҷумҳурии Қазоқистон Нурсултон Назарбоев дар Донишгоҳи Давлатии Маскав барои аввалин бор ироа намуда буд. Ин идея аз соли 1995-ум дар амал татбиқ шуданро оғоз намуда, чандин тағйироту дигаргуншавиро паси сар карда, саранҷом дар соли 2015-ум ҳамчун Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё ва як субъекти ҳуқуқии байналмилалӣ бо ниҳодҳои фаромиллӣ ба фаъолият шуруъ намуд.

Дар шароити ғуллақобати бозори ҷаҳонӣ кишварҳои аъзои Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё дар якҷоягӣ амал карда, барои пайдо кардани ҷойҳои арзандаи худ дар ин бозор мубориза мебаранд. Ин кишварҳо бо доштани ҳамгироии зич дар даврони Шуравӣ низомҳои сиёсӣ, вазъияти иқтисодӣ ва фарҳангу арзишҳои ба ҳам наздик дошта, роҳу коммуникатсияи бо ҳам пайвандро доро мебошанд. Вижагиҳои

мазкур онҳоро ба ҳам наздик мекунад ва барои якҷоя амал кардану рақобатпазирии иқтисоди хешро дар бозори ҷаҳонӣ боло бурдан, раҳбарони кишварҳои пасошуравӣ маҷбуранд дар пайи ислоҳи вазъи шуда, монеаҳои мавҷударо дар ростои ҳамгироии бештар сол ба сол камтар намоянд. Ҷаласаи охирини Шурои олии Авруосиё, ки 8-уми майи соли ҷорӣ дар шаҳри Москваи Федератсияи Русия баргузор гашт, нишон дод, ки кишварҳои аъзои он камбудихоро эътироф мекунанд ва ният доранд онҳоро бартараф намуда сатҳи ҳамгироиро боз ҳам болотар баранд(ниг. «Суду зиёни Иттиҳоди иқтисодии Авруосиё», Рӯзномаи "Самак" №22(655) аз 30 майи соли 2024).

Таҳримҳои кишварҳои Ғарб нисбати Русия монеаҳои муайяне дар рушди бештари Иттиҳоди иқтисодии Авруосиё ба миён оварда метавонад. Ҳамзамон, ин шароит метавонад имкониятҳои наvero барои шарикони Русия фароҳам оварад. Бозори холишуда аз маҳсулоти бозоргири кишварҳои пешрафтаи Ғарбу Шарқ барои рушду васеъшавии ширкатҳои дохили Иттиҳоди иқтисодии Авруосиё имконияти хубе буда метавонад. Онҳо метавонанд дар муддати муайян аз вазъият истифода бурда сатҳу сифати маҳсулоти худро боло баранд ва ба бозори ҷаҳонӣ маҳсулоти рақобатпазир ироа намоянд.

Чунин ба назар мерасад, ки кишвари Молдова дигар ба воридшавӣ ба Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё таваҷҷуҳ надорад. Вале Ёзбекистону Куба ҳамчун нозир фаъол буда, қасди ворид шудан ба иттиҳодро доранд. Вале баъди гузашти 4 сол онҳо ҳоло ҳам нозир ҳастанд ва ҳулосаи аниқи худро ҷиҳати ворид шудан набаровардаанд. Маълум нест, ки боз чанд соли дигар нозир боқӣ мемонанд ва чанд соли дигар ҳамчун довталаб дар ин иттиҳод фаъолият карда, билохира ворид мешаванд. Дар қонуну қоидаҳои Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё муҳлат муайян карда нашудааст. Ин кишварҳо низ раванди омӯзиши худро ба таври бояду шояд дар матбуот инъикос наменамоянд. Чунин равиши кор барои дигар кишварҳои таваҷҷуҳдошта ба аъзогӣ дар ин иттиҳод, дар ростои омӯзиши он, мушкилиҳо меоварад.

Мусаллам аст, ки бо вучуди ҳама камбудиву норасоиҳо Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё ба кишварҳои аъзо манфиати муайяни иқтисодӣ овардааст. Агар Русия, Қазоқистон ва Ҷумҳурии Беларус рушди

бархоста аз бозори ягонаро дар солҳои 2010-2013 солҳои аввали фаъол шудани Иттиҳоди гумрукӣ ба даст оварда бошанд, Арманистон Ҷирғизистон баъди соли 2015-ум, яъне баъди ворид шудан ба иттиҳод ба рушди назаррас даст ёфтанд (ниг. “Тоҷикистон ва Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё дар доираи натиҷагирӣҳои ММД-и саронаи аҳоли”, Рӯзномаи "Самак" №32(665) аз 8 августи соли 2024). Илова бар ин, ҳаракати озодонаи қувваи корӣ, ки бевосита ба сатҳи зиндагии миллионҳо нафар таъсир мерасонад аз паҳлуҳои мусбати дигари иттиҳод буда метавонад. Яке аз ҷанбаҳои мусбати ин иттиҳод барои Тоҷикистон низ ҳамин буда метавонад. Билохира ҳама сиёсатгузориҳои иқтисодии давлатҳои муосир ба беҳтару хубтар кардани зиндагии аҳоли нигаронида шудааст. Ҳаракати озоди инсонҳо дар доираи Иттиҳоди иқтисодии Авруосиё ҳам имкониятҳои молиявии шаҳрвандони кишварҳои аъзои онро зиёд мекунад ва ҳам муносибатҳои инсонии шаҳрвандони онҳо ба мустақамтар шудани сулҳу ҳамдигарфаҳмӣ дар минтақа мусоидат хоҳад кард. Аз ин рӯ, гуфтан мумкин аст, ки барои вучуд доштан ва мукамал шудани як иттиҳоди ҳамгироии иқтисодӣ дар минтақа зарурат ҳаст ва Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё бархоста аз ин зарурат буда, бо ҳама камбудиву норасоӣҳо мавҷудияти худро дар даҳсолаи оянда ниғаҳ хоҳад дошт. Кишварҳои нозир қай тасмими пайвастанро мегиранд ва ё кишварҳои дигар қай қадамҳои аввалро барои шомил шудан ба он мегузоранд, маълум нест. Вале таҷрибаи ҷаҳонӣ нишон медиҳад, ки чунин иттиҳодҳо метавонанд қавӣ шуда ба монанди Таовуфқномаи тичорати озоди Амрикои Шимолӣ ва Иттиҳоди кишварҳои Осиёи Ҷанубӣ-Шарқӣ ба яке аз субъектҳои муҳими байналмилалӣ мубаддал мегарданд. Албатта ҳадафи аксари онҳо расидан ба сатҳи Иттиҳоди Аврупо аст, вале фарқиятҳои сиёсиву фарҳангӣ дар дигар минтақаҳо нисбат ба Аврупо зиёдтаранд ва барои онҳо расидан ба сатҳи Иттиҳоди Аврупо хеле мушкил ба назар мерасад. Иттиҳоди иқтисодии АвруОсиё низ агар то ба сатҳи Иттиҳоди Аврупо нарасад, ба эҳтимоли зиёд дар солҳои оянда мукаммалу қавитар гашта, ба яке аз муҳимтарин субъектҳои ҳуқуқии байналмилалӣ мубаддал хоҳад гашт. Бо вучуди монеаҳои зиёд, раҳбарони аъзои ин созмон ҳадафи мукамал сохтани

онро доранд ва бошад, ки он ҳадафҳо амалӣ шуда, ин иттиҳод ба минтақаи мо оромии бештар ва рушди устувори босуръаттар оварад.

Сарчашмаҳо

1. Е. Ю. Винокуров, д.э.н.; Д. А. Коршунов, MBA; В. С. Перебоев, к.полит.н.; Т. В. Цукарев, к.э.н., "Евразийский экономический союз", – Санкт-Петербург: ЦИИ ЕАБР, 2017. – 296 с.
2. Белащенко, Дмитрий Александрович, Виталий Валерьевич Толкачев, and Имомидин Фозилович Шоджонов. "Евразийский экономический союз: перспективы и проблемы интеграции на постсоветском пространстве." Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Международные отношения 20.3 (2020): 543-559.
3. Алиев, С. Б. Трудовая миграция в рамках Евразийского экономического союза / С. Б. Алиев // Евразийская экономическая интеграция. – 2015. – № 4(29). – С. 65-72. – EDN VBYJTR.
4. Гринберг Р. С., Пылин А. Г. Евразийский экономический союз. Основные тренды развития на фоне глобальной неопределенности // Экономика региона. – 2020. – Т. 16, вып. 2. – С. 340-351.
5. Mamarajabovich, Oqboyev Shavkat. "Euroasian economic union: specifics and development perspectives." Texas Journal of Engineering and Technology 23 (2023): 24-27.
6. Овсепян, М. Л. Влияние и перспективы присоединения республики армения к таможенному союзу и евразийскому экономическому союзу / М. Л. Овсепян // Гуманитарные науки. Вестник Финансового университета. – 2017. – Т. 7, № 5(29). – С. 13-16. – EDN ZRKRSN.
7. Бровко, Н. А. Выгоды и риски присоединения Кыргызской Республики к Евразийскому экономическому союзу / Н. А.

- Бровко // Вестник Кыргызско-Российского Славянского университета. – 2015. – Т. 15, № 8. – С. 19-22. – EDN UNNLBB.
8. Ушкалова, Д. И. "Интеграционные модели Евразийского экономического союза и зоны свободной торговли СНГ в контексте мирового опыта." Вестник Института экономики Российской академии наук 6 (2017): 100-111.
 9. Федотова, Галина Юрьевна. "Проблемы применения таможенного тарифа в условиях экономической интеграции." Теория и практика управления государственными функциями и услугами. Тарифное регулирование (2019): 198-202.
 10. Липатова, Надежда Григорьевна. "Международное таможенное сотрудничество в условиях экономической интеграции государств." Вестник Российской таможенной академии 3 (2018): 25-31.
 11. Дадабаева, Зарина Абдурахмановна. "Присоединение Таджикистана к ЕАЭС: преимущества и риски." Россия и современный мир 4 (93) (2016): 161-168.
 12. Президент Назарбаев об евразийской интеграции, <file:///C:/Users/mehr1/Downloads/149-132-1-PB.pdf> ;
 13. История ЕАЭС, <https://www.gov.kz/memleket/entities/zk/press/article/details/10898?lang=ru> .
 14. Сомонаи расмии Иттиҳоди иқтисодии Авруосиё, <http://www.eaeunion.org/#about> .
 15. Сологуб Виталий Игоревич, современные интеграционные процессы в Евразийском экономическом союзе, Диссертация на соискание ученой степени кандидата политических наук, Москва – 2019.

Евразийский экономический союз: история, структура, задачи и перспективы

ЛУТФУЛЛО БАРОТОВ

Старший научный сотрудник Института изучения проблем стран Азии и Европы НАНТ

Адрес: 734025, г. Душанбе, проспект Рудаки 33, тел. 918780555,
email: mehr1981@ mail.ru

В данной статье проанализированы и обсуждены история, структура и перспективы Евразийского экономического союза. Автор подчеркивает необходимость создания экономического интеграционного союза в различных регионах мира, в том числе на постсоветском пространстве, а также анализирует цели Евразийского экономического союза и действия руководства его государств-членов, выявив имеющиеся недостатки. Он заключает, что, несмотря на все недостатки и проблем, Евразийский экономический союз принес определенные экономические выгоды своим странам-членам, и в ближайшем будущем у этого союза есть возможность стать более совершенным и устойчивым, а также увеличить число государств-членов.

Ключевые слова: экономическая интеграция, Евразийский экономический союз, мировой рынок, национальная экономика, конкурентоспособность, экономическое развитие, международные отношения.

Eurasian Economic Union: history, structure, tasks and prospects

LUTFULLO BAROTOV

Senior Research Fellow, Institute of Studying of the Problems
of Asian and European Countries, NAST

Address: 734025, Dushanbe, Rudaki avenue 33, tel. 918780555, email:
mehr1981@mail.ru

This article analyzes and discusses the history, structure and prospects of the Eurasian Economic Union. The author emphasizes the need to create an economic integration union in various regions of the world, including the post-Soviet space, and analyzes the goals of the Eurasian Economic Union and the actions of the leadership of its member states, identifying existing shortcomings. He concludes that, despite all the shortcomings and problems, the Eurasian Economic Union has brought certain economic benefits to its member countries, and in the near future this union has the opportunity to become more advanced and sustainable, as well as increase the number of member states.

Keywords: economic integration, Eurasian Economic Union, world market, national economy, competitiveness, economic development, international relations.